

*Н. А. Фурсіна,
аспірант PhD, Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-8838-7208*

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.4.112

ДИСКУРС СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ. ПОЛІКОМПЛЕКСНІ ВІЙНИ

*N. Fursina,
Postgraduate PhD, Kyiv National Economic University, Kyiv*

DISCOURSE OF MODERN MILITARY CONFLICT.
POLYCOMPLEX WARS

У статті проведено дослідження сучасних військових конфліктів, як "нових воєн". Проблематику нових воєн слід розуміти не як емпіричну категорію, а як спосіб висвітлення логіки сучасної війни. Проаналізовано, чи сучасні війни є "новими" і чи можна назвати нові війни post-Clausewitzean; визначено логіку громадянських воєн. Також розглянуто питання того, що ми спостерігаємо розмивання війни, тероризму та криміналу, спираючись на політичний елемент нових воєн. Поява нових форм комунікації (інформаційні технології, телебачення і радіо) призвела до низки наслідків, які використовуються як інструмент у військовому протистоянні. Незважаючи на те, що більшість сучасних конфліктів локальні, глобальні зв'язки набагато ширші, включаючи кримінальні структури, ТНК, а також присутність міжнародних агентств і міжнародних ЗМІ. В статті надано визначення нових воєн як полікомплесних воєн, коли спостерігається поєднання в одному воєнному конфлікті ознаки різних видів воєн. Доведено, що цілі нових чи полікомплесних воєн відрізняються від цілей класичних воєн по Клаузевицу і полягають у тому, щоб отримати доступ до керування державою в інтересах конкретних груп, які можуть бути як місцевими, так і транснаціональними, а не проводити окремі політики чи програми в широких громадських інтересах. Також було досліджено, що відрізняються суб'єкти військових конфліктів. А саме класичні війни велися штатом регулярних збройних сил. У нових війнах спостерігається співпраця державних і недержавних суб'єктів — регулярні збройні сили, приватні охоронні організації, найманці, воєнізовані формування тощо. Виявлено наслідки нових воєн: тоді як класичні війни були пов'язані з посиленням або захистом держави, нові війни навпаки — зазвичай, сприяють руйнуванню окремо взятих країн, на території яких підтримуються збройні конфлікти низької інтенсивності.

The article deals with the study of modern military conflicts, as "new wars". The issue of new wars should be understood as an empirical category, but as a way to highlight the logic of modern warfare. It is analyzed whether modern wars are "new" and can be called new wars after Clausewitz; recognized the logic of civil wars. Also, consider the issues we are seeing in the development of war, terrorism and crime, relying on the political element of the new wars. The emergence of new forms of communication (information technology, television and radio) leads to the fact that they will be used as an instrument in the military confrontation. Despite the fact that most of the current conflicts are local, global ties are much wider, including criminal structures, TNCs, as well as the presence of international agencies and

international media. The article defines new wars as a POLYcomplex wars, when there is a combination of features of different types of wars in one military conflict. It is proved that the goals of new or polycomplex wars differ from the goals of traditional wars by Clausewitz and consist in gaining access to state control in the interests of specific groups, which can be both local and transnational, rather than pursuing separate policies or programs in broad public interest. It was also investigated that there are different subjects of military conflicts. Namely the classic wars were conducted by the state of the regular armed forces. In the new wars there is cooperation between state and non-state actors — regular armed forces, private security organizations, mercenaries, paramilitary forces, etc. The consequences of new wars were discovered: while classical wars were associated with the strengthening or protection of the state, new wars, on the contrary, usually contribute to the destruction of individual countries in which armed conflicts of low intensity are supported.

*Ключові слова: класичні війни, нові війни, військовий конфлікт, громадянська війна, полікомплексні війни.
Key words: classical wars, new wars, military conflict, civil war, polycomplex war.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У кінці ХХ ст. військові аналітики почали вивчати нові підходи до ведення військових дій в локальних війнах і збройних конфліктах. Окрім того, було потрібно кардинально змінити структуру збройних сил. Акцент змістився на проведення миротворчих операцій. Тобто з метою врегулювання збройних конфліктів посилено діяльність миротворчих місій ООН.

Глобальні системи ХХ ст. були створені для вирішення питань міждержавної напруженості та налагодження економічних, політичних міжнародних відносин. Але проблема війни, виникнення військових конфліктів залишилась. *Si vis pacem, para bellum* (з лат. — "Хочеш миру — готуйся до війни") — латинський крилатий вислів, авторство якого приписується римському історикові Корнелію Непоту (життєпис фиванського полководця IV ст. до н. е. Епамінонда), — насьогодні залишається актуальним. Завдяки технічним революціям військові конфлікти також мали змінитися. Війни між державами та громадянські війни мають певну логіку та відрізняються причинами виникнення, методами проведення та їхніми цілями. В статті ми ставимо за мету проаналізувати еволюцію збройних конфліктів, різницю між традиційною, або класичною війною від нових воєн сучасності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику нових воєн вивчали науковці та політологи сучасності М. Даффід, Е. Епплер, Гейбелс Грей, Ф. Хоффман, К. Голсті, М. Калдор, Г. Мунклер, Р. Сміт, Д. Сноу, Ван Кревельд, М. Бердаль, Де Грааф, С. Каливас, К. Гледич, Анке Хойффлер, Тед Гурр, Сер Пол Кольте, П. Меллоу та інші [1—10].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основні питання, що ми ставимо у дослідженні: чи нові війни є новими; чи ці конфлікти можна назвати війнами; чи існуючі дані підтверджують або заперечу-

ють природу нових воєн; чи можна використовувати положення щодо війн, які використовував Клаузевіц. Об'єктом дослідження є сучасні військові конфлікти. Досліджуючи нові війни ми аналізуємо феномен війн та зміну їх концепцій за нових обставин сьогодення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Різні терміни були використані для визначення сучасного конфлікту — війни між народами, війни третього покоління, гібридні війни, приватні війни, пост-модернові війни, а також нові війни. За визначенням Cambridge Dictionary, війна — це стан збройного конфлікту між державами, урядами, суспільствами та неформальними воєнізованими групами, як-от: найманці, повстанці та ополчення. Вона, як правило, характеризується надзвичайним насильством, агресією, знищенням і смертністю, використовуючи регулярні або нерегулярні військові сили. [11]

Сучасні війни розв'язують недержавні суб'єкти мотивовані економічними вигодами. У кінці ХХ ст. провідні військові аналітики почали вивчати нові підходи до ведення військових дій в локальних війнах і збройних конфліктах. Зокрема Бердаль М. ставив питання що нові війни можна називати новими [12]. Боб Де Граф, представник Netherlands Defence Academy зробив аналіз військового кофлікту в Югославії 1990 рр., де визначив війну як новий вид сучасного військового конфлікту. [13].

Свої визначення воєн сучасності як нових війн дали науковці С. Каливас, П. Меллоу [14—15]. Зокрема, вони використовують аргументи, згідно з якими нові війни пов'язані зі злочинністю, рейдерством або криміналом, і не враховують загальну концептуальну структуру, яка пов'язана з суб'єктами, цілями, методами та формами фінансування.

Насильство та конфлікти є формою взаємодії в суспільстві. Наразі ми спостерігаємо скорочення міждержавних війн. Форми насильства, що існують у

наш час, важко однозначно відносити до "війни", чи до "миру", до "політичного" чи "кримінального" насильства [16].

Вивченням дискурсу миру та війни в сучасному світі займаються міжнародні наукові установи. Один з провідних інститутів, заснований в 1959 році, Інститут Досліджень Миру в Осло (The Peace Research Institute Oslo — PRIO) є незалежним дослідницьким інститутом відомий своєю ефективною синергією фундаментальних і політичних досліджень. Дослідники PRIO прагнуть об'єднувати процеси, що об'єднують суспільства або розділяють їх, також як виникають конфлікти і як їх можна вирішити. Інститут є незалежним фондом, міжнародним за своєю орієнтацією, з широкою мережею співробітників по всьому світу [17].

Отже, згідно з визначеннями проекту PRIO/UCDP [18] Про безпеку людини:

— Конфлікт можна назвати війною, коли число загиблих в ньому досягає 1000 або більше осіб за календарний рік.

— Позаштатний збройний конфлікт — це конфлікт між державою й озброєною групою за межами власної території держави. Це переважно колоніальні конфлікти.

— Міждержавний збройний конфлікт — це конфлікт між двома або більше державами. Внутрішньодержавний збройний конфлікт (також відомий як громадянський конфлікт) є конфліктом між урядом і недержавною групою, яка проходить переважно на території відповідної держави.

— Внутрішньодержавний збройний конфлікт стає інтернаціоналізованим внутрішньодержавним збройним конфліктом, коли уряд або озброєна група, яка виступає проти нього, отримує підтримку у вигляді військ від одного або декількох іноземних держав [19].

Важливим елементом розуміння характеру традиційної війни за Клаузевіцем є сама природа війни як триєдності, як єдності народу, армії й уряду у війні. Хоча війна і є інструментом політики, насильство за своєю природою передбачає емоційну сторону, яка, зі свого боку, є небезпечною для політики загалом, зокрема й для політики держави-переможця [20].

Логіка класичної війни — це збройне протистояння, яке проводиться з використанням військової зброї і тактики бою між двома або більше державами в умовах відкритої конфронтації державними військовими силами.

Загальна мета класичної війни полягає в тому, щоб послабити або знищити збройні сили противника, завоювати територію, отримати доступ до використання ресурсів іншої держави. Карл фон Клаузевіц (1780—1831), прусський генерал і військовий теоретик, написав твір "Vom Kriege" ("На війні"). Інші форми внутрішньодержавного конфлікту, такі як заколот, він не відносив до традиційної війни. Такі дії, як кримінальні військові акції або кровна помста, він назвав злочинною діяльністю [21]. Клаузевіц стверджував, що війна — це "продовження політики іншими засобами".

Громадянська війна має іншу, свою логіку. Вона також відома як внутрішньодержавна війна в полемології [22].

За визначенням словника Britannica, громадянська війна — насильницький конфлікт між державою і одним або декількома організованими недержавними суб'єктами на території держави [23].

Таким чином, громадянські війни відрізняються від: — міждержавних конфліктів (в яких держави воюють з іншими державами),

— насильницьких конфліктів або заворушень, в яких не беруть участі держави (іноді їх називають міжгромадськими конфліктами),

— від державних репресій проти осіб, яких не можна вважати організованою або згуртованою групою, включно з геноцидом,

— від насильства з боку недержавних суб'єктів, як-от: тероризм або насильницькі злочини.

Деякі аналітики проводять відмінності між громадянськими війнами, в яких повстанці прагнуть до територіального відділення або автономії, і конфліктами, в яких повстанці прагнуть отримати контроль над центральним урядом. Громадянські війни за політичний контроль можуть бути організовані як громадянами певної країни, так і іноземними особами. Наприклад, Крістіан Гледич (Kristian Skrede Gleditsch Professor, Department of Government, University of Essex) виділяє етнічні громадянські війни, в яких повстанці й окремі особи, які контролюють центральний уряд, мають окремі етнічні ідентичності, та революційні конфлікти, в яких повстанці прагнуть до великих соціальних перетворень. Колоніальні конфлікти Гледич виділяє як окремих військовий конфлікт, відмінний від громадянських воєн [23].

Попри це громадянська війна часто об'єднує кілька або всі ці елементи. Наприклад, бунтівники можуть виступати як етнічні, так і ідеологічні вимоги. Їхні цілі можуть змінюватися від окремення автономії до, наприклад, контролю над всією державою. У той час як міждержавні конфлікти, як правило, носять короткий характер, громадянські війни часто тривають протягом тривалого часу, вони з меншою ймовірністю можуть бути врегульовані офіційними угодами і з набагато більшою ймовірністю будуть повторюватимуться. Окрім того, війна має суттєвий непрямий вплив на добробут людей, крім людських жертв. Дослідження показали, що країни, які переживають громадянську війну, страждають від вираженого зниження валового внутрішнього продукту і ніколи не відновлюють свою колишню траєкторію економічного зростання. Громадянські війни також руйнують торгівлю та інвестиції й несуть соціальні проблеми з адаптацією до мирного життя колишніх військових і переміщених осіб. Сусідні країни також страждають від негативних економічних наслідків і самі можуть бути залучені до конфлікту.

Основні мотиви для виникнення громадянської війни, як зазначили Пол Колльєр і Анке Хойффлер, — це "жадібність" і "невдоволення". (Сер Пол Кольтєр, професор економіки та державної політики в Урядовій Школі Блаватніка при Оксфордському університеті. Він також є директором International Growth Centre, директором Центру з вивчення економіки африканських країн і членом коледжу Св. Антонія в Оксфорді; Анке Хойффлер є науковий співробітник Центру вивчення економіки Африки в коледжі Св. Антонія в Оксфорді, професор університету, доктор наук, член Консорціуму з економічних досліджень Африки (AERC) та Міжнародного інституту досліджень миру Осло).

Вони виявили, що фактор "спрага наживи", тобто фінансова мотивація, більш поширена причина для виникнення громадянських воєн, ніж "невдоволення" існуючим режимом. Вони стверджують, що деякі природні ресурси, як-от нафта, пов'язані з підвищеною ймовірністю виникнення конфлікту, а інші природні ресурси, як-от: алмази, пов'язані зі збільшенням тривалості конфліктів. Це пояснюється тим, що природні ресурси можуть знизити початкові витрати на війну і забезпечити повстанців простим способом фінансування тривалих конфліктів. Багаті природні ресурси також є мотивувальним чинником для виникнення громадянських воєн. Колльєр і Хойффлер (Collier і Hoeffler) також дійшли висновку, що ймовірність виникнення громадянської війни в державі з низьким ВВП на душу населення дуже велика, тому що низький середній дохід робить отримання заробітної плати через конфлікт більш вигідною перспективою. Суспільства можуть бути більш схильними до конфлікту, тому що переваги для бунту є надзвичайно сильними або тому, що обмеження на бунт є надзвичайно слабкими, а також, коли присутні "невдоволення" і "спрага наживи", а друга — з жадібністю. Такі

заходи, як політичні репресії, можуть спровокувати громадянську війну, але дають змогу придушувати потенційних повстанців. Повстання відбуваються лише тоді, коли конфлікт є життєздатним, тобто є його фінансування [24]. Колльєр і Хойффлер вважають, що етнічна приналежність, релігія чи будь-яка культурна чи демографічна характеристика не мають вирішального значення для початку громадянської війни [25].

Фінансування бойовиків має вирішальне значення для успіху будь-якого повстання. Вимагання коштів у населення держави та пожертвування від діаспор є двома можливими джерелами фінансування повстання. Вимагання коштів притаманно для діяльності повстанських груп. Вони часто складаються з некваліфікованої робочої. Повстанські організації мають бути досить великими, щоб мати значний вплив і вести громадянську війну. Грабування та мародерство є найкращим способом для збереження їхньої фінансової життєздатності. Прикладами цього є пограбування алмазних шахт у Сьєрра-Леоне й Анголі [24]. Національні діаспори також є джерелом фінансування повстанських груп, як це було з тамільською діаспорою Північної Америки, що фінансувала тамільських тигрів у Шрі-Ланці. Члени діаспор зазвичай є багатшими, ніж їхні родичі на батьківщині й не страждають від наслідків конфлікту [24].

ЕКОНОМІЧНІ ПРИЧИНИ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ

Більшість громадянських воєн відбувається в порівняно бідних суспільствах. Стрижневою причиною громадянських воєн є економічна депривація. Американський політолог Тед Гурр [26] підкреслив, що нерівність і незадоволення своїм економічним статусом є сильним мотивом до військових заколотів. Як і бідні, так і більш заможні групи можуть повстати проти центральної влади, якщо вони вважають, що можуть домогтися більшого успіху за нового політичного режиму. Тед Гурр зазначає, що громадянські війни в латиноамериканських країнах часто інтерпретувалися в межах економічних проблем, що виникають унаслідок нерівного розподілу землі або високої нерівності в доходах. Так, британські економісти Пол Колльєр і Анке Хойффлер стверджували, що в державах з низьким ВВП на душу населення громадянська війна імовірніша, оскільки низький середній дохід залишає надію на збільшення зарплат унаслідок зміни політичного режиму [27].

Американські політологи Джеймс Фірон і Девід Лайтін стверджували, що громадянська війна — це проблема слабзорозвинених держав, держав третього світу, і багато в чому визначається економічним розвитком. Рушійним мотивом виділяють можливість збагачуватися на військових потребах, або, наприклад, шляхом грабежів чи отримання контролю над цінними природними ресурсами. Емпіричні дослідження також підтвердили ймовірний зв'язок між існуванням цінних природних ресурсів і підвищенням ризиком громадянської війни [28].

Джеймс Д. Фірон — професор Школи гуманітарних наук (School of Humanities and Sciences) Стенфордського університету, професор політології, старший науковий співробітник Інституту міжнародних досліджень Фрімена Сполгі. Його дослідження присвячені головним чином збройним конфліктам і політичному насильству. Фірон є членом програми Канадського інституту перспективних досліджень [29].

Підтримка з-за кордону відіграє важливу роль у виникненні й розвитку громадянських конфліктів. У багатьох громадянських війнах беруть участь як іноземні громадяни, так і іноземні організації. Етнічні групи зазвичай виходять за межі однієї держави — родичі часто беруть участь в заколотах в інших державах або надають їм підтримку. Статус державних кордонів породжує як обмеження, так і можливості для урядів і повстанців. У технічному сенсі кордони неважко перетнути. Однак той факт, що кордони формально розмежовують суверенітет держави, ускладнює боротьбу урядів

з повстанцями, що базуються в інших країнах. Окрім того, наявність конфлікту в сусідній державі може сприяти мобілізації насильства шляхом наслідування успішному повстанню або шляхом прямого імпорту зброї. Зрештою, громадянські війни часто тісно пов'язані з міждержавною війною. Погані відносини між державами можуть мотивувати уряди підтримувати заколоти в країнах, що конкурують, а громадянські війни можуть сприяти військовому конфлікту між державами, наприклад, унаслідок порушень меж або передбачуваної підтримки повстанців [30].

Джеймс Фірон стверджує, що громадянська війна — це війна між організованими групами всередині однієї держави або країни. Метою однієї зі сторін може бути встановлення контролю над країною або регіоном, досягнення незалежності регіону або зміна політики уряду [31].

Це конфлікт високої інтенсивності, зазвичай за участю регулярних збройних сил, який носить стійкий, організований і масштабний характер. Громадянські війни можуть призвести до великої кількості жертв і споживання значних ресурсів, говорить Ен Хіронака, кандидат наук, Стенфордського університету [32].

Більшість сучасних громадянських воєн передбачає втручання зовнішніх сил. За словами Патріка М. Рігана (книжка "Громадянські війни та іноземні держави", 2000 р.), майже дві третини з 138 внутрішньодержавних конфліктів за період від закінчення Другої світової війни й до 2000 року піддавалися міжнародному втручанню, а Сполучені Штати втрутилися в 35 із цих конфліктів [33].

Громадянські війни після закінчення Другої світової війни тривали в середньому трохи більше ніж чотири роки. На сьогодні спостерігається подовження їхньої тривалості, а також кількості громадянських воєн, що ведуться одночасно. Наприклад, у першій половині ХХ ст. одночасно у світі відбувалося не більше ніж п'ять громадянських воєн, а до кінця холодної війни було понад 20 одночасних громадянських воєн [32].

Джеймс Фірон визначає громадянську війну як "насищеніший конфлікт всередині країни, в якому беруть участь організовані групи, які прагнуть захопити владу в центрі або в регіоні або змінити політику уряду" [31]. Енн Хіронака дала уточнює, що однією зі сторін громадянської війни є держава [32].

Деякі політологи визначають громадянську війну як військовий конфлікт з-понад 1000 жертвами [31], тоді як інші вчені вважають, що принаймні 100 жертв з кожного боку можна назвати військовим конфліктом. [34] Виходячи з критерію 1000 загиблих за рік, у період з 1816 по 1997 рік відбулося 213 громадянських воєн, 104 з яких сталися з 1944 по 1997 рік [32]. Якщо використовувати менш суворий критерій загального числа загиблих у 1000 чоловік, то між 1945 і 2007 роками було понад 90 громадянських воєн [31].

Міжнародне гуманітарне право (МГП) є законом, який регулює ведення війни. Саме ця галузь міжнародного права прагне обмежити наслідки збройного конфлікту, захищаючи осіб, які не беруть участі у воєнних діях, а також обмежуючи і регулюючи засоби і методи ведення бойових дій. МГП включає набір правил, встановлених договором або звичаєм, що спрямовані на захист осіб і майна / об'єктів, які уражені (або можуть бути уражені) збройними конфліктами, й обмежує права сторін конфлікту на використання методів і засобів ведення війни за їх вибором [35].

Сучасне Міжнародне гуманітарне право складається з двох історичних напрямів: Міжнародний суд ООН в Гаазі, як власне Закон, що регулює війни, і Женевські конвенції або Гуманітарне право [36]. Міжнародне право про збройні конфлікти кодифіковані в Гаазьких конвенціях, Женевських конвенціях про захист жертв війни.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВОЄН

Згідно з МГП, війни розподіляють на групи, виходячи зі спільності їхніх однорідних і найбільш істотних ознак.

— За соціально-політичним змістом є такі типи воєн: справедливі й несправедливі; прогресивні та реакційні; загарбницькі й визвольні.

— За стратегічного змісту розглядають види воєн: залежно від масштабу — світові, регіональні, локальні (зокрема, прикордонні); за способом дії — маневрові та позиційні; за складом — двосторонні та коаліційні; за тривалістю — затяжні та швидкоплинні; за характером фізичного середовища — наземні, морські, повітряні, космічні.

— Залежно від напруженості збройної боротьби і її розмаху війни розрізняють: малої, середньої та великої інтенсивності.

За основним видом засобів збройної боротьби розрізняють ядерну війну, неядерну (звичайну), аналогом якої можна вважати "конвенціональну" війну (протівниками в ній є регулярні армії, які діють відповідно до міжнародних договорів (конвенцій), що стосуються засобів ураження), хімічну, біологічну, бактеріологічну, геофізичну, інформаційну, зокрема війну в кіберпросторі [37].

Полікомплексні війни (Н. Ширант) — військові конфлікти, які поєднують в собі риси різних воєн. Тому причини їхнього виникнення можуть бути характерними для одного виду військових конфліктів, розвиток та інструментарій — іншим видам військових конфліктів або їхнім комбінаціям. Змішуючись, взаємодіючи і мутуючи, полікомплексні війни можуть породжувати абсолютно новий інструментарій проведення військових дій. Отже, полікомплексним війнам притаманне поєднання громадянських воєн, залучення регулярних військових сил, що є характерним для симетричних воєн, поєднання елементів асиметричних воєн, як-от: партизанські війни, елементи кібервійни, кримінальної війни, інформаційної війни тощо. Полікомплексні війни ставлять за мету не завоювання території, ресурсів або зміну влади, як при традиційних або громадянських війнах, а маніпулятивне управління прийняттям економічних і політичних рішень в окремому регіоні.

У нових воєн є логіка, яка відрізняється від логіки традиційних воєн — ідеєю війни, яка переважала в дев'ятнадцятому і двадцятому століттях. Можна виділити відмінності між традиційними й новими війнами за суб'єктами, цілями, методами й формами фінансів.

Суб'єкти. Старі війни велися штатом регулярних збройних сил. У нових війнах спостерігається співпраця державних і недержавних суб'єктів — регулярні збройні сили, приватні охоронні організації, найманці, воєнізовані формування тощо.

Цілі. Традиційні війни боролися за геополітичні інтереси або за ідеологію (демократію або соціалізм). Нові війни ведуться в ім'я ідентичності (етнічної, релігійної або плеємної) або з метою маніпулювання прийняттям економічних або політичних рішень в регіоні [38].

Професор Лондонській школі Економіки та Політичних наук, спеціалізується в галузі військових конфліктів, Девід Кин підкреслює, що мета нових воєн полягає в тому, щоб отримати доступ до прийняття рішень на державному рівні в інтересах конкретних груп (які можуть бути як місцевими, так і транснаціональними), а не проводити окремі політичні чи програми в широких громадських інтересах. Виникнення політики ідентичності пов'язано з новими технологіями зв'язку, з міграцією з села в місто і по всьому світу, і ерозією більш інклюзивних (часто statebased) політичних ідеологій, таких як соціалізм або пост-колоніальний націоналізм. Можливо, найголовніше — війни починають заради політики ідентичності. Отже, політична мобілізація навколо ідентичності є метою війни, а не знаряддям війни, як це було в "старих класичних війнах".

Методи. У класичних війнах польові бої були вирішальними. Метод ведення війни полягав у захопленні

території військовими засобами. У нових війнах безпосередньо вогневі удари використовують як засіб посилення тиску на політичний вибір цивільного населення. Типовим методом є переміщення населення — після воєнізованих атак мирне населення мігрує, рятуючись від війни. Насильство в основному спрямоване проти цивільних осіб як засіб контролю над територією, а не проти армії.

Форма фінансів: класичні війни в основному фінансувалися державами. У слабких державах проводиться така податкова політика, що надходження до бюджету падають. На цьому тлі має місце зростання тіньової економіки, корупції, злочинності, викрадення людей, контрабанда нафти, алмазів, наркотиків, тощо. Іноді стверджується, що нові війни мотивовані економічною вигодою ТНК, але важко відрізнити тих, хто використовує прикриття політичного насильства з економічних причин і тих, хто займається хижацькою економічною діяльністю для фінансування свого політичного проекту. Тоді як під час ведення традиційних воєн економіки зазвичай централізовані переводилися в режим військової економіки, відбувалася мобілізація населення, нові війни є частиною відкритої глобалізованої децентралізованої економіки, в якій участь населення є низьким, а доходи всередині країни залежать безпосередньо від виконання приватних і державних військових замовлень.

Отже, в класичних війнах можна позначити початок і кінець збройного протистояння, оскільки кожна сторона намагалася перемогти й закінчити війну. Нові війни, як воєнізований конфлікт, виникають і зберігаються або повторюються, оскільки кожна сторона заробляє політичні або економічні переваги від безпосередньо підтримки військового конфлікту, а не від закінчення війни — "перемоги" [38].

Тоді як класичні війни були пов'язані з посиленням або захистом держави, нові війни навпаки — зазвичай сприяють руйнуванню окремо взятих країн, на території яких підтримуються збройні конфлікти низької інтенсивності.

Клаузевіц був теоретиком класичних воєн — для нього війна була волевиявленням держав. У версії нових воєн — війна радше насильницьке підприємство, що міститься в політичній площині. Нові війни можуть кваліфікуватись як Конфлікт низької інтерсивності.

Конфлікт низької інтенсивності (КНІ) — це військовий конфлікт, зазвичай локалізований між двома або більше державними чи недержавними групами, інтенсивність якого нижче інтенсивності традиційної війни. Це передбачає використання державою військових сил вибірково й точково для забезпечення дотримання політики держави. Держави ці операції зазвичай проводять проти недержавних суб'єктів. Використовуються такі терміни, як боротьба з повстанцями, антитерористичні операції й підтримання миру [39].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Вчені, які вивчають феномен нових воєн часто констатують, що їх слід розглядати з політичного боку. Мета опису конфліктів як "нового" полягає в тому, щоб змінити методи дослідження цих конфліктів. Домінуюче розуміння цих конфліктів, з політичного боку, має дві сторони. Перша — тенденція нав'язування стереотипу війни, що випливає з досвіду останніх сторіч в Європі, де війна складається з конфлікту між двома військово-політичними утвореннями, зазвичай державами, що заведено приписувати традиційній війні [6].

Клаузевіц був теоретиком класичних воєн — для нього війна була волевиявленням держав. У версії нових воєн — війна радше насильницьке підприємство, що міститься в політичній площині. Нові війни можуть кваліфікуватись як конфлікт низької інтерсивності.

Комунікації стали інструментом у військових технологіях, що полегшує поширення страху й паніки, ніж сто років тому й раніше, отже, з'явилися спекуляції через ЗМІ про терористичні загрози. Цей аспект вивчав Бердаль, кандидат наук з King's College London [40]. Він визначає, що всі сучасні війни спираються на глобальні зв'язки. Це ще одна характерна риса нових воєн.

Література:

1. Duffield M. 2001. *Global governance and the new wars: The merging of development and security*. London: Zed Books).
2. Eppler 2002 Eppler, E 2002 *Vom Gewaltmarkt zum Gewaltmarkt Frankfurt: Suhrkamp*.
3. Hables Gray, C. 1997 *Post-modern war: The new politics of conflict*. London: Routledge.
4. Hoffman, F. 2007. *Conflict in the 21st century; The rise of hybrid wars*. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies.
5. Holsti K. J. 1996. *The state, war and the state of war*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Kaldor M. 2012. *New and old wars: Organised violence in a global era*. 3rd ed. Cambridge: Polity Press.
7. Munkler H. 2005. *The new wars*. Cambridge: Polity Press.
8. Smith R. 2005. *The Utility of Force*. London: Alfred A. Knopf.).
9. Snow D. 1996. *Uncivil wars: International security and the new internal conflicts*. Boulder: Lynne Rienner.
10. Van Creveld M. 1991. *The transformation of war*. New York: The Free Press.
11. "Warfare". *Cambridge Dictionary*. Retrieved 1 August 2016.
12. Berdal M. 2003. How 'new' are 'new wars'? *Global economic change and the study of civil war*. *Global Governance*: 477—502.
13. De Graaff B. 2003. *The wars in former Yugoslavia in the 1990s: Bringing the state back in*. In: Angstrom, J and Duyvesteyn, I *The Nature of Modern War: Clausewitz and his Critics Revisited*. Stockholm: Department of War Studies, Swedish National Defence College.
14. Kalyvas S.N. 2001. 'New' and 'old' civil wars: A valid distinction? *World Politics* 54, October: 99—118.
15. Mellow, P. A. 2010. Review article: In search of new wars: The debate about the transformation of war. *European Journal of International Relations*, 16: 297. DOI: <http://dx.doi.org/10.1177/1354066109350053>.
16. World Bank 2011 *World Development Report 2011: Conflict, Security and development*. Available at <http://go.worldbank.org/UCTHLNS530> [Last accessed 5 February 2013]
17. <https://www.prio.org/About>
18. <https://www.prio.org/Data/Armed-Conflict/UCDP-PRIO/>
19. <https://ourworldindata.org/war-and-peace>
20. Клаузевиц Карл фон. *О войне*. М.: Госвоениздат, 1934. С. 1. стр. 17 Або: URL: <http://militera.lib.ru/science/clausewitz/01.html>.
21. Smith M.L.R. "Guerrillas in the mist: reassessing strategy and low intensity warfare". *Review of International Studies*. Vol. 29, 19—37. 2003
22. Jackson, Richard (28 March 2014). "Towards an Understanding of Contemporary Intrastate War". *Government and Opposition*. 42 (1): 121—128. doi:10.1111/j.1477-7053.2007.00215_1.x. hdl:2160/1963. Retrieved 5 January 2017.
23. <https://www.britannica.com/contributor/Kristian-Skrede-Gleditsch/12323843>
24. Collier Paul, Hoeffler Anke (2002). *Greed and Grievance in Civil War* (PDF). The World Bank Policy Research Working Paper. 2355.
25. Fearon, James D. and Laitin, David D. "Ethnicity, Insurgency and Civil War." *American Political Science Review*, 2003, 97 (1), pp 75—90.

26. Gurr T.R.(1970). *Why men rebel*. Princeton, NJ: Princeton University Press. [https://www.scirp.org/\(S\(i43dyn45teexjx455qlt3d2q\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=474143](https://www.scirp.org/(S(i43dyn45teexjx455qlt3d2q))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=474143)

27. On the Incidence of Civil War in Africa PAUL COLLIER, ANKE HOEFFLER. First Published February 1, 2002 *Research Article* <https://doi.org/10.1177/0022002702046001002>

28. *Civil War & the Current International System* James D. Fearon. Fall 2017 issue of *Dedalus*: <https://www.amacad.org/publication/civil-war-current-international-system>

29. <http://fearonresearch.stanford.edu/>

30. Kristian Skrede Gleditsch, *International Dimensions Of Civil War*. <https://www.britannica.com/topic/civil-war>

31. James Fearon, "Iraq's Civil War" Archived 2007-03-17 at the Wayback Machine in *Foreign Affairs*, March/ April 2007. For further discussion on civil war classification, see the section "Formal classification"

32. Ann Hironaka, *Neverending Wars: The International Community, Weak States, and the Perpetuation of Civil War*, Harvard University Press: Cambridge, Mass., 2005, p. 3, ISBN 0-674-01532-0

33. "Civil Wars and Foreign Powers: Outside Intervention in Intrastate Conflict". *Foreign Affairs* (July/August 2000). 2009-01-28.

34. Edward Wong, "A Matter of Definition: What Makes a Civil War, and Who Declares It So?" *New York Times*. November 26, 2006

35. GSDRC (2013). *International legal frameworks for humanitarian action: Topic guide*. Birmingham, UK: GSDRC, University of Birmingham <http://www.gsdr.org/go/topic-guides/ilfha> Archived 2013-07-18 at the Wayback Machine

36. Pictet Jean (1975). *Humanitarian law and the protection of war victims*. Leyden: Sijthoff. pp. 16-17. ISBN 90-286-0305-0.

37. Військовий звіт 2017, The Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights Анніса Беллал, <https://www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/The%20War%20Report%202017.pdf>. (Accessed 20 March 2019).

38. Keen D. 2012. *Useful enemies: When waging war is more important than winning them*. New Haven: Yale University Press.

39. Eric Schmitt, Thom Shanker (26 July 2005). "U.S. Officials Retool Slogan for Terror War". *New York Times*.

40. Berdal M. 2011. *The 'new wars' thesis revisited*. In: Strachan, H and Scheipers, S *The Changing Character of War*. Oxford: Oxford University Press

References:

1. Duffield, M. (2001), *Global governance and the new wars: The merging of development and security*, Zed Books, London, UK.
2. Eppler, E. (2002), *Vom Gewaltmarkt zum Gewaltmarkt, Suhrkamp, Frankfurt, Deuch*.
3. Hables Gray, C. (1997), *Post-modern war: The new politics of conflict*, Routledge, London, UK.
4. Hoffman, F. (2007), *Conflict in the 21st century; The rise of hybrid wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, USA.
5. Holsti, K. J. (1996), *The state, war and the state of war*, Cambridge University Press, Cambridge, USA.
6. Kaldor, M. (2012), *New and old wars: Organised violence in a global era*, 3rd ed. Polity Press, Cambridge, USA.
7. Munkler, H. (2005), *The new wars*, Polity Press, Cambridge, USA.
8. Smith, R. (2005), *The Utility of Force*, Allen Lane, London, UK.
9. Snow, D. (1996), *Uncivil wars: International security and the new internal conflicts*, Lynne Rienner Pub, London, UK.

10. Van Creveld, M. (1991), *The transformation of war*, The Free Press, New York, USA.

11. Cambridge Dictionary (2019), "Warfare", available at: <https://dictionary.cambridge.org>. (Accessed 20 March 2019).

12. Berdal, M. (2003), "How 'new' are 'new wars'? Global economic change and the study of civil war", *Global Governance*, pp. 477—502.

13. De Graaff, B. (2003), *The wars in former Yugoslavia in the 1990s: Bringing the state back in*. In: Angstrom, J and Duyvesteyn, I *The Nature of Modern War: Clausewitz and his Critics Revisited*, Swedish National Defence College, Stockholm, Sweden.

14. Kalyvas, S. N. (2001), "'New' and 'old' civil wars: A valid distinction?", *World Politics*, vol. 54, pp. 99—118.

15. Mellow, P. A. (2010), "Review article: In search of new wars: The debate about the transformation of war.", *European Journal of International Relations*, vol. 16, p. 297, available at: <http://dx.doi.org/10.1177/1354066109350053>. (Accessed 20 March 2019).

16. World Bank (2011), "World Development Report 2011: Conflict, Security and development", available at: <http://go.worldbank.org/UCTHLNS530> (Accessed 20 March 2019).

17. PRIO (2019), "The Peace Research Institute Oslo", available at: <https://www.prio.org/About> (Accessed 20 March 2019).

18. PRIO (2019), "UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset", available at: <https://www.prio.org/Data/Armed-Conflict/UCDP-PRIO/> (Accessed 20 March 2019).

19. Our World in Data (2019), "War and Peace", available at: <https://ourworldindata.org/war-and-peace>. (Accessed 20 March 2019).

20. Clausewitz, Carl von (1934), *On War*, Vol. 1, p. 17, Gosvoenizdat, Moscow, USSR, available at: <http://militera.lib.ru/science/clausewitz/01.html> (Accessed 20 March 2019).

21. Smith, M.L.R. (2003), "Guerrillas in the mist: reassessing strategy and low intensity warfare". *Review of International Studies*, Vol. 29, pp. 19—37.

22. Jackson, R. (2014), "Towards an Understanding of Contemporary Intrastate War", *Government and Opposition*, Vol. 42 (1), pp. 121—128, available at: [doi:10.1111/j.1477-7053.2007.00215_1.x](https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2007.00215_1.x). hdl:2160/1963. (Accessed 20 March 2019).

23. Encyclopedia Britannica (2019), "Kristian Skrede Gleditsch", available at: <https://www.britannica.com/contributor/Kristian-Skrede-Gleditsch/12323843>. (Accessed 20 March 2019).

24. Collier, P. and Hoeffler, A. (2002), "Greed and Grievance in Civil War", *The World Bank Policy Research Working Paper*. 2355.

25. Fearon, J. D. and Laitin, D. D. (2003), "Ethnicity, Insurgency and Civil War", *American Political Science Review*, Vol. 97(1), pp 75—90.

26. Gurr, T.R. (1970), *Why men rebel*, Princeton University, Princeton, NJ, USA, available at: [https://www.scirp.org/\(S\(i43dyn45teexjx455qlt3d2q\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=474143](https://www.scirp.org/(S(i43dyn45teexjx455qlt3d2q))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=474143) (Accessed 20 March 2019).

27. Collier, P. and Hoeffler, A. (2002), "On the Incidence of Civil War in Africa", *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 46, No. 1, available at: <https://doi.org/10.1177/0022002702046001002> (Accessed 20 March 2019).

28. Fearon, J. D. (2017), "Civil War & the Current International System", *Dedalus*, available at: <https://www.amacad.org/publication/civil-war-current-international-system> (Accessed 20 March 2019).

29. Fearon, J. D. (2019), available at: <http://fearonresearch.stanford.edu/> (Accessed 20 March 2019).

30. Encyclopedia Britannica, "International Dimensions Of Civil War", available at: <https://www.britannica.com/topic/civil-war> (Accessed 20 March 2019).

31. Fearon, J. (2007), "Iraq's Civil War", *Foreign Affairs*, available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/iraq/2007-03-01/iraqs-civil-war> (Accessed 20 March 2019).

32. Hironaka, A. (2005), *Neverending Wars: The International Community, Weak States, and the Perpetuation of Civil War*, Harvard University Press, Cambridge, USA.

33. Regan, P. M. (2000), "Civil Wars and Foreign Powers: Outside Intervention in Intrastate Conflict", *Foreign Affairs*, available at: <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/2000-07-01/civil-wars-and-foreign-powers-outside-intervention-intrastate> (Accessed 20 March 2019).

34. Wong, E. (2006), "A Matter of Definition: What Makes a Civil War, and Who Declares It So?", *New York Times*, vol. Nov. 26.

35. GSDRC (2013), "International legal frameworks for humanitarian action: Topic guide", available at: <http://www.gsdrc.org/go/topic-guides/ilfha> Archived2013-07-18 (Accessed 20 March 2019).

36. Pictet, J. (1975), *Humanitarian law and the protection of war victims*, pp. 16—17, Leyden, Geneva, Sw.

37. Bellal, A. (2018), "The war report armed conflicts in 2017", *The Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights*, available at: <https://www.geneva-academy.ch/joomlafiles/docman-files/The%20War%20Report%202017.pdf> (Accessed 20 March 2019).

38. Keen, D. (2012), *Useful enemies: When waging war is more important than winning them*, Yale University Press, Yale, USA.

39. Schmitt, E. and Shanker, T. (2005), "U.S. Officials Retool Slogan for Terror War", *New York Times*, vol. 26 July.

40. Berdal, M. (2011), *The 'new wars' thesis revisited*. In: Strachan, H. and Scheipers, S. "The Changing Character of War", Oxford University Press, Oxford, UK.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2019 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА